

Skadeforebyggende virksomhet

Innsatsen til de gjensidige selskapene i Norden

av Tore Vaaje, Gjensidig

Forsikringsbransjen har lang tradisjon med skadeforebyggende arbeid. Dette engasjementet omfatter skadeforebyggende virksomhet i egen regi, gjennom bransjeorganisasjoner og ved støtte til eksterne organisasjoner som driver skadeforebyggende virksomhet. Hensikten med denne artikkelen er å få fram synspunkter fra selskapenes ledere om den skadeforebyggende virksomhet selskapene driver, og å få et bilde av omfang og innretning på denne innsatsen. Undersøkelsen er basert på et spørreskjema til de gjensidige forsikringsselskapene i Norden.

Tore Vaaje

1. Innledning

Forsikringsselskapene har lang tradisjon i å engasjere seg i skadeforebyggende aktiviteter. I tidligere tider var det særlig det brannforebyggende arbeidet som selskapene støttet. I den senere tid har selskapene i varierende grad beskjeftiget seg i skadeforebyggende arbeid på de fleste områdene, særlig i trafikken, mot innbrudd og vannskader og mot yrkesskader.

Motivene for at selskapene skal engasjere seg i dette arbeidet, kan være forskjellige. I tillegg til et reelt ønske om å redusere skadene og derved få ned skadeutbetalingene, har nok profileringshensyn vært medvirkende til selskapenes engasjement.

Det er et økende krav til kostnadseffektivitet i selskapene. Det er derfor av stor betydning at kostnadene til skadeforebyggende tiltak kan forsvares ut fra nyttebetragtninger. Samfunnet for øvrig har et stadig skarpere

blikk på forsikringsbransjen, både når det gjelder deres rolle som samfunnsinstitusjoner og krav om effektiv og rasjonell drift. Det bør kunne føre til at selskapene har et økt engasjement i det skadeforebyggende arbeidet, samtidig som det blir stilt større krav til effektiviteten av egen skadeforebyggende virksomhet.

Undersøkelse basert på spørreskjema

Hensikten med denne artikkelen er å beskrive den skadeforebyggende innsatsen selskapene gjør, hvilke ressurser som blir brukt og eventuelt nytten av denne innsatsen. Grunnlaget for artikkelen er et spørreskjema med 20 spørsmål som ble sendt til de gjensidige selskapene i Norden. Fem av spørsmålene skulle besvares av administrerende direktør.

Svarene gjelder for året 1990 for de spørsmål hvor svaret måtte vise til en tidsperiode. For øvrig ble svarene gitt pr. 1. juni 1991.

I alt 13 selskaper svarte på spørreskjemaet,

Tabell 1: Antall svar på undersøkelsen.

Danmark	3 selskaper
Finland	5 selskaper
Norge	2 selskaper
Sverige	3 selskaper
I alt	13 selskaper

men ikke alle spørsmålene ble besvart av alle. Det betyr at for enkelte spørsmål er det mindre enn 13 svar.

Stor forskjell i sikringsnivået i de nordiske landene

De nordiske landene har variable resultater å vise til når det gjelder sikkerhet på ulike områder. I tabell 2 er vist rangeringen landene imellom når det gjelder sikkerheten på noen områder.

Tabell 2: Rangering av sikkerhetsnivået i de nordiske landene (1 er best, 4 er dårligst)

Område	DK	SF	N	S
Trafikksikkerhet	3	4	1	2
Sikkerhet i yrket	2	3	4	1
Sikkerhet hjem/fritid	2	3	4	1
Døde i brann	1	4	3	2
Brannerstatning	3	1	4	2

Som mål på sikkerhet er brukt antall drepte i forhold til innbyggertallet. For brannerstatninger er benyttet brannerstatninger i forhold til BNP. Kildene er Breiland (1991), Skadeforebyggende Forum (1988) og Statistisk Sentralbyrå (1990).

Tabellen viser at alle de fire landene har et område de kan oppvise best resultater på, men for øvrig viser Sverige gjennomgående å ha den høyeste sikkerheten av de fire landene. Danskene har en klar annenplass, men finnene må vel rangeres foran Norge når vi tar hensyn til gode resultater på området brannerstatning.

En aktuell problemstilling er å se om denne

rangeringen på de ulike områdene gjenspeiler seg i selskapenes skadeforebyggende virksomhet.

2. Ledelsens syn på bransjens og eget selskapskadeforebyggende innsats

Lederne i selskapene ble spurt om hvordan de vurderte omfanget av bransjens og eget selskaps skadeforebyggende innsatser. Vurderingen skulle gis separat for aktiviteter innen følgende bransjer:

* Motorvogn (Trafikksikkerhet)

* Privat

* Bedrift/foretak/ervert

* Person (ulykke) både privat og bedrift — ekskl. motorvogn.

Vurderingen skulle angis på en fem-delt skala fra utilfredstillende til tilfredstillende som vist på figurene 1 og 2. For å sammenfatte vurderingene i én størrelse er det utregnet en score hvor "Utilfredsstillende" er gitt vekten 1 og "Tilfredsstillende" gitt vekten 5. En "Score" på 3 er altså hverken tilfredsstillende eller utilfredsstillende.

Forsikringsbransjens skadeforebyggende innsats vurderes som moderat

Lederne er hverken fornøyd eller misfornøyd med omfanget av det skadeforebyggende arbeidet bransjen gjør i eget land. Det framgår av figur 1.

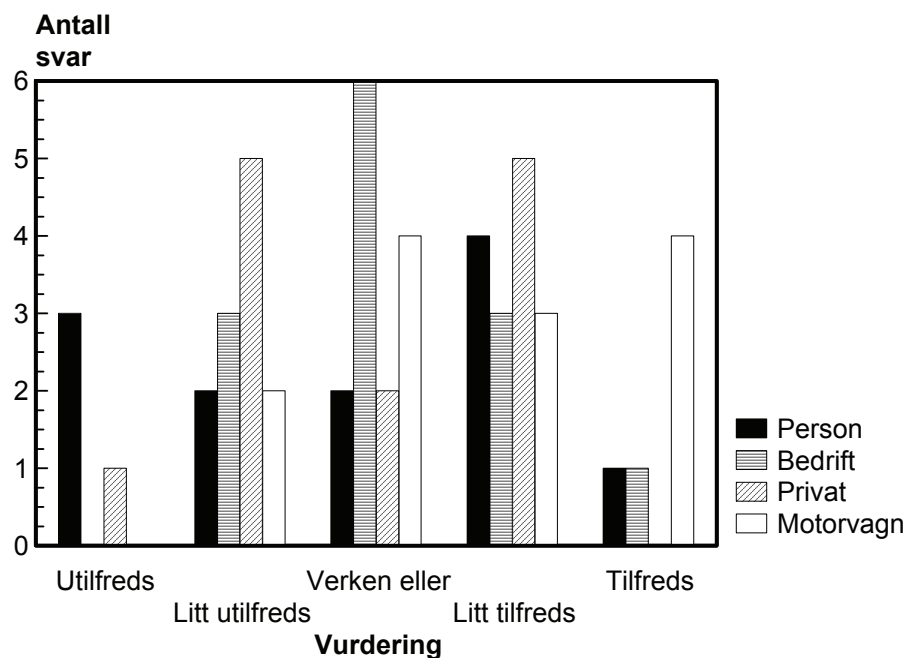
Generelt var lederne mest fornøyd med trafikksikkerhetsarbeidet (Score 3,7) og minst fornøyd med innsatsen for å forhindre personskader og innsatsen på privatsektoren (Score 2,8).

Tilfredsheten var størst i Finland (3,6) og i Sverige (3,3) og minst i Danmark (2,9) og Norge (2,5).

Eget selskap vurderes å

Figur 1:

Lederens vurdering av omfanget av selskaperens skadeforebyggende virksomhet i eget land

yte mer enn gjennomsnittet

Lederens vurdering av omfanget av eget selskaps innsats er vist i figur 2.

Innsatsen i eget selskap vurderes å være større enn i bransjen som helhet, med unntak av på trafikksiden. Det er særlig på personsiden at eget selskap (Score 3,2) vurderes å gjøre en større innsats enn bransjen som helhet (Score 2,8).

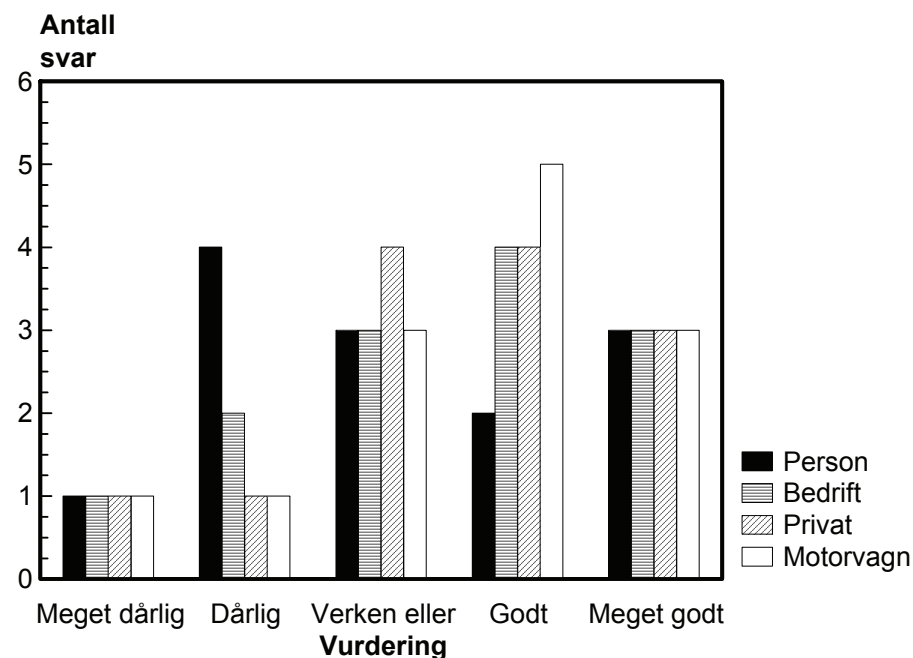
Finnene og nordmennene er mest tilfredse (3,6) tett fulgt av Sverige (3,5) og til slutt Danmark (2,6) som til og med har en lavere vurdering av eget selskaps innsats enn bran-

sjen i eget land. Her utmerker Norge seg med et stort sprik mellom oppfatning av egen innsats (Score 3,6) i forhold til hele bransjens innsats (Score 2,5).

Grunnen til at eget selskap vurderes å gjøre en større innsats enn bransjen som helhet, kan tolkes på flere måter. En tolkning er at de gjensidige selskapene i virkeligheten gjør en større innsats enn de andre selskapene. En annen er at innsikten i eget selskaps skadeforebyggende aktiviteter er bedre enn innsikten i andre selskapers aktivitet.

Figur 2:

Lederens vurdering av omfanget av skadeforebyggende innsats i eget selskap

3. Ledelsens syn på nytteverdien av bransjens skadeforebyggende innsats

Nytteverdien ikke god nok?

På spørsmål om hvordan lederne vurderte nytteverdien av bransjens skadeforebyggende innsats, svarte lederne at de ikke var særlig godt fornøyde. Svarene er vist i figur 3. Svarene ga en samlet score på 3,3, beregnet på en tilsvarende skala som beskrevet foran.

Nytteverdien ble ansett å være størst innen-

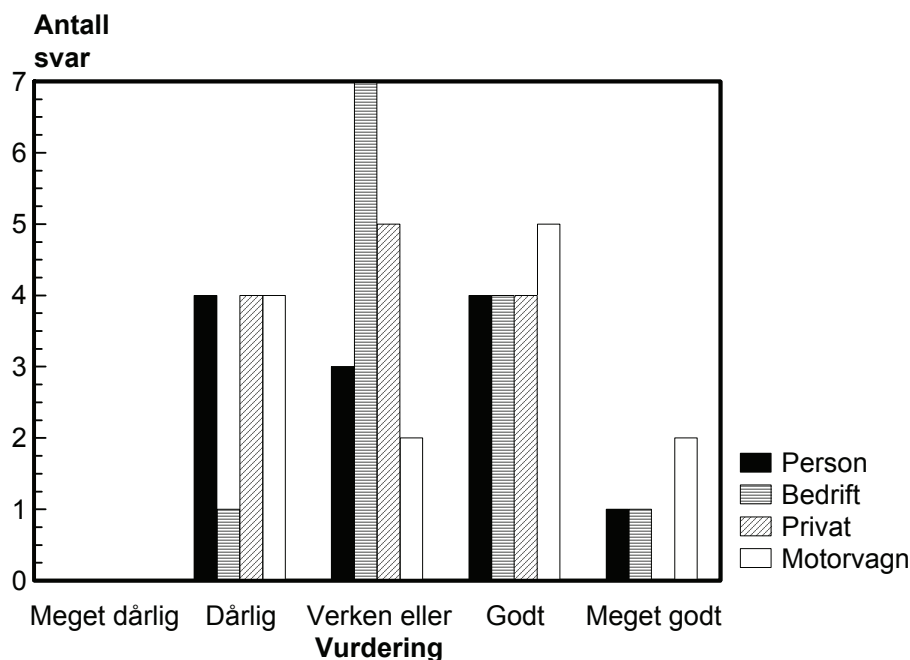
for trafikk (3,5) og bedrift (3,4) men ikke særlig lavere kom person (3,2) og privat (3,0).

Store nasjonale forskjeller

Dette spørsmålet ga de største nasjonale forskjellene. Mest tro på nytten av selskapenes skadeforebyggende virksomhet ble vist fra Finland (3,7) og Sverige (3,6) og minst fra Danmark (2,6) og Norge (2,5).

Figur 3:

Lederens vurdering av nytteverdien generelt av selskapenes skadeforebyggende virksomhet

4. Kvaliteten på arbeidet i eget selskap

God tiltro til kvaliteten på det skadeforebyggende arbeid i eget selskap

Det var jevnt over god tiltro til det skadeforebyggende arbeidet i eget selskap. Det framgår av figur 4. Særlig kvaliteten på det arbeidet som var rettet mot bedrifter, ble vurdert som godt (4,0), deretter trafikksikkerhetsarbeidet (3,8). Ikke langt dårligere vurderes privat (3,6) og person (3,5).

Også her var de nasjonale forskjellene store. Best vurdering av egen kvalitet ble gitt fra Sverige (4,1) og Norge (4,0). Ikke langt etter kommer Finland (3,9), og lavest vurdert i egne øyne var Danmark (3,0).

Her utmerker Norge seg med en høy vurde-

ring av kvaliteten på egen innsats, men lederne har liten tro på nytteverdien av bransjens skadeforebyggende innsats så langt.

5. Skadeforebygging i selskapenes målsetning

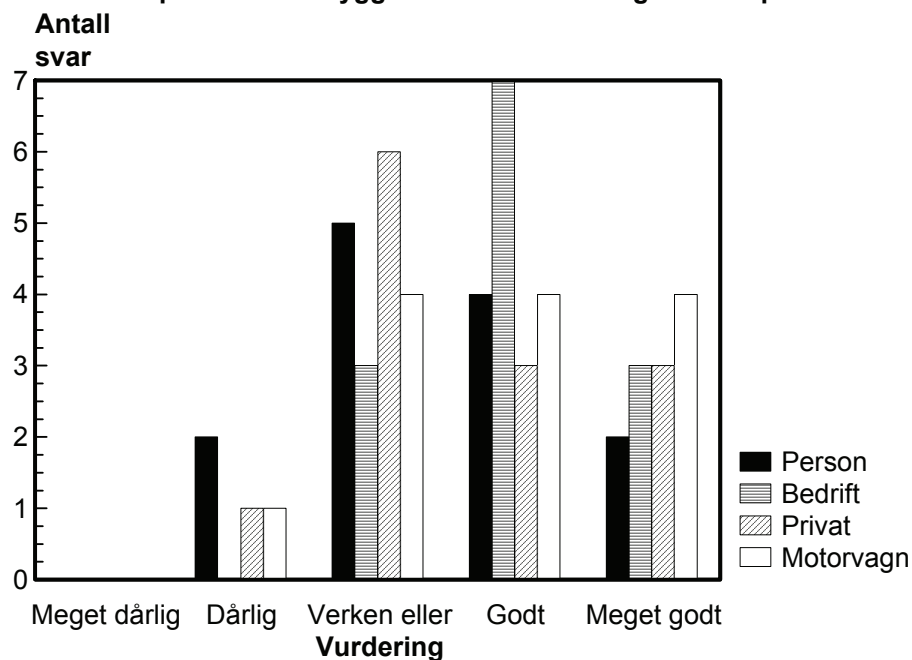
Skriftlige målsetninger, men ikke uttrykte ambisjonsnivå

Med to unntak hadde alle selskapene skriftlige målsetninger om skadeforebyggende virksomhet. De to unntakene var et finsk og et dansk selskap.

Med ett unntak var det ikke uttrykt noe om ambisjonsnivået. Ett selskap hadde som mål at "skadeforholdene" skulle være bedre enn bransjens gjennomsnitt.

Figur 4:

**Lederens vurdering av kvaliteten
på skadeforebyggende virksomhet i eget selskap**

For øvrig var målsetningene hovedsakelig tatt inn i strategiplaner e.l. som generelle formuleringer. Eksempler var

- profilere seg som skadeforebyggende
- selskapets forretningsidé omfatter skadeforebyggende
- viktig del av forsikringsproduktet

6. Regnskapsføring av kostnader til skadeforebygging

Kostnadene til forebygging betraktes som driftskostnader

Med unntak av ett finsk selskap blir kostnadene til den skadeforebyggende innsatsen utgiftsført som en del av driftskostnadene. I tillegg finansierer begge de norske selskapene i undersøkelsen en del av aktiviteten fra fond som er avsatt av overskudd. Ett finsk selskap angir ”annet” (almenna oppgifter).

I tillegg kommer utgifter og bortfall av inntekter som følge av vilkår og tariffier som stimulerer til skadeforebyggende innsatser. Et tiltak som berettiger til reduksjon eller bortfall av egenandel ved skade, vil belaste skadekostnadene. En premierabatt for skadeforebyggende tiltak vil redusere premieinntekten. Slike størrelser kommer ikke fram i noen regnskap.

Økt skadeforebyggende innsats i konflikt med selskapenes overordnede styringsmål?

Et av de viktigste overordnede styringsmål i forsikring er driftskostnadsprosenten, dvs. driftskostnadene i forhold til opptjent premie. Det stilles klare krav til at driftskostnadsprosenten skal holdes nede eller reduseres.

En økning i den skadeforebyggende innsatsen vil få som konsekvens at driftskostnadene og derved driftskostnadsprosenten øker - altså i konflikt med et av selskapenes sentrale mål.

Dersom den skadeforebyggende innsatsen er lønnsom, og det må vi anta, vil det medføre reduserte skadekostnader og derved totalt sett øke driftsresultatet. Det gir igjen grunnlag for lavere premier som kommer kundene til gode. Det er ”en god sirkel”, men kommer i konflikt med målsetningen om en lav driftskostnadsprosent, slik de skadeforebyggende innsatsene er regnskapsført til nå.

Et tilsvarende problem oppstår når vi tilbyr premierabatt eller reduksjon/bortfall av egenandel for å stimulere til skadeforebyggende tiltak. Reduksjon i egenandel øker skadekostnadene. Premierabatt reduserer opptjent premie, og driftskostnadsprosenten øker derved indirekte. For å støtte opp under målet om lav driftskostnadsprosent, bør reduksjon i egenandel velges før premierabatt for tiltak som ønskes innført.

Sett ut fra den skadeforebyggende virkningen av slike stimuli, er dette sannsynligvis en dårlig løsning. Premiereduksjon er en sikker gevinst som forsikringstakeren får hvert år. Rabatt i egenandeler er en redusert ulempe når skaden først skjer — noe de fleste håper ikke vil skje. Dessuten kan bortfall av egenandel bidra til noe mindre aktsomhet.

Kan en alternativ regnskapsføring av kostnadene til skadeforebygging løse målkonfliktene?

For å unngå at den skadeforebyggende virksomheten øker driftskostnadsprosenten, kan andre måter å regnskapsføre disse utgiftene på diskuteres:

1) Bidrag til skadeforebygging som *skadekostnad*.

Det gjøres også i dag ved endel skadebegrensende tiltak som kan henføres til enkelt-skader, f.eks rehabilitering.

2) Bidrag til skadeforebygging som en del av *premien*.

Før premien tas til inntekt for selskapet, avsettes en viss del av premien til skadeforebyggende formål. Det gjøres ved offentlige

lovpålagte bidrag i f.eks. Finland.

3) Bidrag til skadeforebygging som *disponering av overskudd*.

De norske selskapene i undersøkelsen gjør dette til en viss grad. Noe av årets overskudd i lokale enheter kan avsettes til skadeforebyggende fond. Ulempen kan være at bidragene kan bli for konjunkturavhengige.

7. Lønnsomhet for hvem?

Det bør være en forutsetning at kostnadene til skadeforebyggende tiltak skal gi minst like stor reduksjon i skadekostnadene som utgiftene. Nytte/kostnads-faktoren bør altså være større enn 1. Spørsmålene er: Kostnad for hvem? Nytte for hvem? Skal vi se på selskapets nytte/kostnadsforhold? Skal vi se på kundenes bedriftsøkonomiske eller privatøkonomiske regnestykke, eller skal vi bruke en samfunnsøkonomisk tilnæringsmetode?

Ser vi det fra *selskapets* side, tilsier en snever nytte/kostnadsvurdering at reduksjonen i skadekostnadene minst skal overgå kostnadene til selskapets skadeforebyggende virksomhet. Men en reduksjon i skadekostnadene vil over tid komme kundene til gode i form av lavere premier. Selskapets nytte i form av en lav skadeprosent, vil i så fall bortfalle. Derimot vil selskapet sitte med en markedsfordel om det skadeforebyggende arbeidet fører til en mer konkurransedyktig pris. Konklusjonen er at det ikke er mulig å benytte en tradisjonell nytte/kostnadsvurdering av det skadeforebyggende arbeidet begrenset til selskapets skadekostnader alene.

Sett fra en *kundes* side, dvs *bedriftsøkonomisk* eller *privatøkonomisk*, kan vi i utgangspunktet ikke regne med at den tar med i regnestykket mer enn kundens egne direkte kostnader til skadeforebyggende tiltak og kundens sparte skadekostnader. Men de direkte skadekostnadene er i hovedsak forsikret, og derfor vil bare en del av besparelsene komme kunden til gode.

En måte å se det på er å betrakte selskap og kunde under ett. En skadeforebyggende innsats fra selskapets side vil oftest også medføre kostnader hos kunden. Ofte vil det være vanskelig å skille disse kostnadene. Selskapenes kostnader består ofte i å utvikle hjelpemidler og til bistand, mens kunden må dekke de direkte gjennomføringskostnadene. Nyttensiden blir reduksjon i de direkte og indirekte skadekostnadene, enten de er forsikret eller ikke. Når det gjelder tingskader, kommer vi da nær opp til en samfunnsøkonomisk betraktningssmåte.

Annerledes stiller det seg om vi har personskader inne i bildet, f.eks. yrkesskader. Her er det betydelige utgifter og overføringer fra det offentlige, både til behandling og til trygdeytelser. Det betyr at hverken kunde eller forsikringsselskap konfronteres med disse kostnadene, men det er like fullt en utgift for samfunnet. Det er samfunnets reelle kostnader som skal tas med. Et regnestykke begrenset til selskapets og kundens kostnader og besparelser, blir meget ufullstendig og lite oversiktlig. I tillegg kan også komme tjenestepensjoner og kollektive og private forsikringsordninger. Overføringer av denne typen, inklusive erstatningen fra forsikringsordningen, skal ikke regnes inn i et samfunnsøkonomisk regnestykke, men er inntekter for kundene som til en viss grad kan svekke motivasjonen til å sikre seg - i alle fall i prinsippet.

Samfunnsøkonomisk nytte/kostnadsvurdering bør benyttes

Innsatsen for å forebygge skader er fordelt på samfunnet, kundene og selskapet. Nyttensiden er også fordelt på selskap, kunden og samfunnet for øvrig. Dersom vi bare tar deler av kostnadene eller nytten i betraktning, vil vi ikke få en optimal prioritering av tiltakene. Dessuten er det nesten umulig å foreta en faglig vurdering av tiltakene på en annen måte. Konklusjonen er at en samfunnsøkonomisk vurdering bør benyttes for å velge ut og prioritere skadeforebyggende tiltak.

8. Organisering av skadeforebyggende virksomhet i selskapene

Vanlig med egen enhet for skadeforebyggende aktiviteter – unntatt i Danmark

Både de svenske, norske og finske selskapene, med tre unntak, hadde egne avdelinger som hadde skadeforebyggende virksomhet som hovedbeskjeftigelse. Ingen av de tre danske selskapene hadde egne avdelinger for skadeforebyggende virksomhet.

Totalt 140 personer er ansatt i egne skadeforebyggende avdelinger i de gjensidige selskapene i Norden. Av disse var 70 ansatt i et finsk selskap. Det er mulig at dette selskapet bruker en noe videre definisjon på skadeforebyggende virksomhet enn de andre selskapene.

For de selskapene som hadde egne skadeforebyggende avdelinger, varierte antall ansatte med skadeforebygging som hovedbeskjeftigelse fra 2 til 10 pr. 1.000 ansatte. Det vanligste var 4-5 pr. 1.000 ansatte.

Variierende organisatorisk plassering

En del selskaper har delt den skadeforebyggende innsatsen på flere enheter, avhengig av innsatsens karakter, f.eks. privat/bedrift eller utvikling/kundekontakt. I ett tilfelle lå en avdeling for forskning direkte under administrerende direktør, og i to tilfeller var skadeforebyggende avdeling direkte under vise-administrerende direktør. For øvrig var avdelingene plassert i enheter med betegnelser som "foretags-enhet", "skadeenhet", "verksamhetsutveckling", "fagavdeling", "Marknads Stöd och Utveckling" o.l.

Bare halvparten av selskapene har egne budsjetter for skadeforebygging

Bare de finske og norske selskapene hadde skadeforebyggende aktiviteter som en egen post i regnskapene. For de svenske selskapene var også visse prosjekter med skadefore-

byggende formål spesifisert.

9. Kostnadene til skadeforebyggende virksomhet

Under 1 % av premien går til å forebygge skader

I tabell 3 er vist hvor stor del av premien som går til forebyggende tiltak. Det er store variasjoner selskapene imellom, men samlet overskrider ikke bidragene i noen land 1 % av premien.

Med unntak av Danmark, går den vesentligste del av ressursene til tiltak i egen regi. De største bidragene til aktiviteter i bransjens regi

har de finske selskapene, mens i Sverige brukes storparten til selskapenes egne aktiviteter.

Skal vi ta tallene som de er, ser vi at innsatsen i Norge er økende, mens den er avtakende i Finland og Sverige. Det kan være grunn til å tro at den siste undersøkelsen ikke har fanget opp alle bidragene til bransjeaktiviteter.

Norge har hatt en betydelig opptrapping av det skadeforebyggende arbeidet i egen regi.

Tabell 3: Andel av premien til skadeforebyggende tiltak og fordeling på aktivitetstype. 1990.

LAND	Andel av premie til skadeforeb. aktivitet	Andel av kostnadene (%)		
		Egen innsats	Bidrag til org. mv.	Bidrag til bransjeaktiv.
Danmark	0,36 %	2 %	82 %	16 %
Finland	0,85 %	67,9 %	0,3 %	31,8 %
Norge	0,82 %	65 %	25 %	10 %
Sverige	0,90 %	87 %	6 %	7 %

Danmark: Nesten hele bidraget kommer fra ett av de tre selskapene. Det ene selskapet som bidro noe vesentlig, brukte 2,5 % av premien til skadeforebyggende virksomhet, hovedsakelig som bidrag til organisasjoner e.l.

Finland: Bidragene varierer sterkt, fra 0,2 % av premien til nesten 3 %. Svært lite av selskapenes bidrag går utenom egen aktivitet eller til bransjens felles aktiviteter.

Norge: Bidragene varierer fra vel 0,6 % til noe under 1,0 % av premien. Bortsett fra Danmark har Norge den høyeste andel av bidragene til eksterne organisasjoner.

Sverige: De to selskapene som svarte, bidro med samme andel av premien til skadeforebyggende virksomhet. Tiltak i egen regi prioriteres.

Stadig mindre til skadeforebygging?

I Försäkringstidningen 2/87 er det en artikkel om nordiske selskapers innsats for å forebygge skader. Oversikten gjelder alle selskaper, ikke bare de gjensidige. Det må også tas forbehold om at definisjonene på skadeforebyggende innsats og bidrag er det samme som i denne undersøkelsen. Tallene gjelder for 1984. I tabell 4 er undersøkelsene sammenstilt, og de to siste kolonnene i tabell 3 er slått sammen til "Bidrag". Svarene er ikke vektet etter selskapenes størrelse.

Tabell 4: Andel av premien til skadeforebyggende innsats i 1984 (alle) og 1990 (gjensidige selskaper).

LAND	Prosent av premien til skadeforebyggende tiltak					
	1984			1990		
	Egen innsats	Bidrag	Totalt	Egen innsats	Bidrag	Totalt
Danmark	Kan ikke angis			0	0,4	0,4
Finland	0,6	1,5	2,1	0,6	0,3	0,9
Norge	0,1	0,4	0,5	0,5	0,3	0,8
Sverige	0,6	1,0	1,6	0,8	0,1	0,9

Tabell 5: Fordeling av utgifter til skadeforebyggende aktiviteter i gjensidige selskaper i Norden, 1990.

LAND	Bransje	Andel av premie %	Fordeling på bransjer		
			Egen innsats	Bidrag til org.	Bidrag til bransjen
Danmark	Motorvogn	19	—	—	
	Privat	24	—	—	?
	Bedrift	53	100	—	
	Person	4	—	100	
	Totalt	100	100	100	100
Finland	Motorvogn	29	20	—	57
	Privat	13	1	—	3
	Bedrift	21	56	100	12
	Person	37	23	—	28
	Totalt	100	100	100	100
Norge	Motorvogn	45	16	17	50
	Privat	22	38	35	22
	Bedrift	30	42	40	23
	Person	3	4	8	5
	Totalt	100	100	100	100
Sverige	Motorvogn	36	36	25	41
	Privat	22	22	—	28
	Bedrift	32	33	50	31
	Person	10	9	25	—
	Totalt	100	100	100	100

Mest til bedriftene

Den skadeforebyggende innsatsen på de ulike områdene er vist i tabell 5, sammen med en oversikt over hvordan årspremien fordeler seg på de samme områdene.

Fordeling av premien på bransjeområder gjenspeiler summen av selskapenes totalpremie. Når det gjelder fordeling av innsatsen på områder, er prosent-fordelingen ikke vektet etter selskapets årspremie, dvs. alle selskaper i et land teller likt uansett størrelse. Hadde vi vektet svarene, ville fordelingen til de største selskapene blitt tillagt størst vekt. For fordelingen av årspremien, vil derimot fordelingen til de største selskapene dominere.

Felles for de fleste landene er at skadeforebyggende innsats rettet mot bedriftene prioriteres høyest med 33 til 56 % av innsatsen av tiltak i egen regi. Vi ser da bort fra Danmark. Når det gjelder bidrag til bransjens felles aktiviteter, er det motorvogn som får det største bidraget. Bransjens støtte til de frivillige trafikk-sikkerhetsorganisasjoner som Trafikkskyddet/Nationalföreningen för Trafiksäkerhetens Främjande (NTF) og Trygg Trafikk forklarer nok dette forholdet. Grunnen til at bedriftene blir prioritert i det skadeforebyggende arbeidet, er trolig at her synes nytten raskest og direkte.

Danmark: De oppgitte data er ikke tilstrekkelig til å trekke noen konklusjon. Prosenttalene står for ett selskaps bidrag.

Finland: Tiltak i egen regi rettet mot bedrifter prioriteres i langt større utstrekning enn premieandelen skulle tilsi. De har også en høy andel av tiltakene rettet mot personsikkerhet, men ikke i forhold til det høye premievolumet.

Norge: Det er en beskjeden innsats til trafikk-sikkerhetstiltak i egen regi i forhold til premievolumet. Bidragene til felles aktiviteter i bransjens regi, tilsvarer omtrent fordelingen i årspremie.

Sverige: Det er nesten direkte samsvar mellom årspremie og fordeling av innsats i egen regi på de enkelte områdene. Ellers er fordelingen mellom de ulike områdene mer jevnt fordelt enn i de andre nordiske land.

Lovbestemte bidrag

To av de tre *danske* selskapene opplyser at det er et lovbestemt bidrag til forebygging av arbeidsskader. Det er angitt henholdsvis 3,2 og 5 % av arbeidsskadepremien.

Svarene fra de *finske* selskapene er ikke entydige. To selskaper opplyser at det er et lovpåbudt bidrag til brannvern, og ett selskap angir 3 % av premien. Det er også et lovbestemt bidrag til trafikk-sikkerhetsarbeidet som utgjør 1,1—1,2 % av den lovbestemte trafikkforsikringspremie. Prosentats er ikke angitt. Ett selskap angir også at det er et lovbestemt bidrag til arbeidet for å forebygge arbeidsulykker.

I *Norge* er det ikke en lovbestemt sikkerhetsavgift på premiene, men fra 1991 er selskapene pålagt å refundere Rikstrygdeverkets utgifter til trafikk-skadde og skadde i arbeidsulykker. Trafikktrygdeavgiften er 200 kr pr. bil, mens for arbeidsulykkene er refusjonen 1,2 ganger skaddeutbetalingen. På den måten får bedrifter og forsikringsselskaper et større økonomisk motiv for å forebygge slike skader.

I *Sverige* er det ingen lovbestemte bidrag fra forsikringsselskapene til skadeforebyggende virksomhet.

10. Hva er nytten av selskapenes innsats?

Høyst variabel dokumentasjon av nytten

Det finnes vel dokumenterte undersøkelser på at mange skadeforebyggende tiltak har meget god effekt på skadefrekvens og skadenes konsekvenser. Men spørsmålet er om vi kan dokumentere noen virkning av *forsikringsselskapenes* innsats.

De *danske* selskapene har ikke angitt noen

svar på dette spørsmålet.

De *finske* selskapene angir alle at det har vært positiv virkning av deres innsats. Det er angitt svar som

- vi har den laveste skadekvote i Finland
- lavere skadeforhold enn gjennomsnittet
- nytten av brannforsikring er meget stor
- positiv skadeutvikling innen arbeidsulykker (70 % av større bedrifter melder om positiv utvikling etter tiltak).

De *norske* selskapene kan heller ikke tallfeste virkningen av selskapenes innsats. Men begge selskapene nevner ”Aksjonen mot storbranner”, som for et par år siden ble gjennomført av hele bransjen i fellesskap. Resultatene er meget lovende, både målt som nedgang i antall storbranner og i brannskade-erstatninger totalt i næringslivet — trolig større nedgang enn for noen annen skadetype og bransje.

Begge selskapene driver også opplæring og øvelse innen brannvern. Det er ikke utført noen evaluering av denne innsatsen, men det finnes dokumenterte enkelttilfeller hvor skadene er blitt begrenset etter at personalet har fått slik opplæring. Selskapene er også aktive med å distribuere utstyr som røykvarslere, brannslukningsapparat, sykkelhjelmer, refleksbrikker o.l., utstyr vi vet har betydning for sikkerheten om de benyttes.

Et svensk selskap opplyser at det er regnet ut at de skadeforebyggende innsatsene har redusert skade-kostnaden med 20 % i forhold til 0-innsats. Et annet selskap uttaler at kombinasjonseffekten av vilkår, premier og tekniske tiltak har vist seg å være meget positive for kommunenes forsikringer. Videre anfører selskapet at nytten klart overstiger kostnadene, men at satsingene er langsiktig og gir dessuten god PR. Ett selskap viser til utvikling av en bilbarnestol som er markededets sikreste. Ved skadeforebyggende innsatser på bedriftssiden har de snudd en tapsforretning på små og mellomstore bedrifter til gevinst med besparelser på 30 mill. SEK.

11. Årsaksstatistikk offentlig tilgjengelig — om den finnes

Forsikringsselskapene i Norden får hvert år kjennskap til flere millioner skader. Det innebærer store muligheter til å skaffe tilveie kunnskaper om skadenes årsaker og konsekvenser, som ingen andre i samfunnet har. Det forplikter, og krever igjen at den informasjonen som finnes om hver enkelt skade, blir kodet, bearbeidet og analysert slik at informasjonen blir kunnskap. Forsikringsbransjen disponerer bare over en begrenset del av de virkemidler samfunnet har, for å forebygge skader. Det er derfor viktig at kunnskapen som selskapene har om skadene, kan stilles til disposisjon for dem som kan forebygge skader. For forskere er dette også et meget verdifullt materiale, om det tilrettelegges på rett måte.

Ingen av de *danske* selskapene opplyste at de regi-strerte data som primært har skadeforebygging som formål.

I *Finland* registreres alle trafikkskader på en felles blankett som sendes inn til Trafikkforsikringsforeningen. Statistikken basert på denne innrapporteringen er tilgjengelig for almenheten og brukes i den skadeforebyggende virksomheten. Alle arbeidsulykker blir rapportert til Arbetskyddsstyrelsen. For øvrig angir ett av selskapene at det blir laget statistikk over arbeidsulykker som brukes til skadeforebyggende formål. Denne omfatter ca. 30.000 skader pr. år. Tilsvarende finnes for brannskader, men den omfatter bare 300 skader pr. år. Statistikken kan stilles til disposisjon for myndigheter og forskere.

I *Norge* registreres visse opplysninger om trafikkskader på en enhetlig måte i alle de større selskapene, og Forsikringsforbundet utarbeider på dette grunnlaget en felles statistikk. Formålet med fellesstatistikken er det skadeforebyggende arbeidet. En tilsvarende felles koding og statistikkproduksjon etableres nå også for arbeidsulykker og yrkessykdom. Begge de norske selskapene har også sine egne

årsakskoder for andre bransjer. Den offentliggjøres sporadisk og er normalt tilgjengelig for myndigheter og forskere.

Alle de *svenske* selskapene oppgir at de foretar registreringer som har skadeforebygging som formål, og at de kan stilles til disposisjon for myndigheter og forskere - med visse unntak. Ett selskap angir at skadeårsaker og liknende blir registrert og publiseres gjennom FSAB. Et annet selskap opplyser at de hovedsakelig foretar registreringer for å identifisere hvilke kunder som har tatt i bruk ekstra sikringstiltak. For privatkunder foretas det registrering og bearbeiding av mangler som registreres ved besiktningen. Ett selskap publiserer skadefrekvenser for ulike bilmerker og modeller. Bilfabrikantene får tilbakemeldinger om personskader og deformering av bilene. Statistikk om trafikkskader publiseres i vitenskaplige og populære skrifter.

12. Opplæring viktig del av skadeforebyggende virksomhet

Egne kurs- og øvingssentre i Norge og Sverige

Ingen av selskapene i Danmark og Finland hadde egne sentre for kurs eller øving i skadeforebygging.

De to *norske* selskapene har et felles kurs- og øvingssenter, hvor også staten er med som en tredje part. Det gis kurs og trening i førstehjelp, livredning, brannslukking, innbruddssikring, transport av farlig gods, osv. Årlig er det ca. 3.500 deltakere fra selskapene, selskapenes kunder og andre.

Av de tre *svenske* selskapene opplyser ett at de har et slikt senter, uten at nærmere opplysninger foreligger. Et annet selskap har anlegg hvor det gis kurser, utdanning og seminarer i byggeteknikk, materialkunnskap, kurser i forebygging av fukt- og muggskader samt brannøvelser, bilreparasjoner og sikring av barn i bil. Målgruppene er eget personale og fagfolk. Årlig deltar 2.000—2.500 på slike kurs.

Opplæring av egne ansatte prioritert

Opplæringen i skadeforebyggende virksomhet retter seg mot egne ansatte, kunder og samarbeidspartnere som håndverkere og andre. Endel aktivitet er også rettet mot organisasjoner, skoler og universiteter.

Inntrykket er at selskapene legger størst vekt på opplæring av egne ansatte.

Ingen av de *danske* selskapene oppga at de hadde kurs i skadeforebyggende virksomhet.

Bare ett av de fem *finske* selskapene hadde ikke kurstilbud i skadeforebyggende virksomhet. Men de øvrige fire selskapene hadde svært ulike målgrupper for sin kursvirksomhet — noe som trolig kan forklares av forskjeller i selskapenes kundestruktur.

Begge de *norske* selskapene satser mye på intern opplæring, og medarbeiderne deltar på eksterne kurs som instruktører. I ett av selskapene må alle skadebehandlere gjennomgå kurs i skadeforebyggende virksomhet for å bli autorisert, en ordning som etter hvert er innført for alle selskapene i Norge. Av kunde grupper prioriteres landbrukskunder hvor det arrangeres sikkerhetsdager over hele landet. Årlig gjennomgår henholdsvis omlag 100 og 200 av de ansatte kurser i skadeforebyggende virksomhet.

Alle de tre *svenske* selskapene har omfattende kurstilbud. Ett selskap tilbyr kurs i innbruddssikring og forsikringsteknisk brannsyn, hvor ca. 150 deltar hvert år. Et annet har også kurser for eget personale for at så mange som mulig vil kunne være en skadeforebygger. Kurslengden er 1—3 dager/pers./år, og 200 deltar årlig. Det siste selskapet har kurser i trafikksikkerhet ved siden av undervisning på universiteter og i bransjeorganer. Antall deltakere på kurs er omlag 1.000 i året.

13. Salg av skadeforebyggende materiell

De fleste selskapene selger eller formidler salg av materiell

I tabell 6 er vist i hvor stor utstrekning selskapene er engasjert i ulike former for salg av skadeforebyggende materiell. Det er lik fordeling mellom salg i egen regi og formidling av salg. Det var bare ett dansk og to finske selskaper som ikke hadde salg i det hele tatt.

Utvalget av skadeforebyggende materiell var hos de fleste selskapene meget begrenset. Best utvalg hadde de svenske selskapene, dernest de norske.

Danmark: Ett dansk selskap formidlet salg av tyveri sikringsanlegg og vannskadebegrensende utstyr, mens et annet hadde salg av merkeutstyr til tyveriforsikringskundene.

Finland: De finske selskapene hadde et beskjedent utvalg, begrenset hovedsakelig til trykksaker og plakater, men ett selskap formidlet salg av brannsløkkingsutstyr til visse kundegrupper. To selskaper hadde ingen salgsordning.

Norge: De norske selskapene selger eller formidler salg av i første rekke brannvarslere og brannsløkkingsapparater. Ett selskap formidler også salg av bilalarmer, sykkelhjelmer og bilbarnestoler.

Sverige: Ett av de svenske selskapene formidler merking av bilglass, og ett formidler salg av brannvarslere og brannsløkkingsutstyr, vannskadebeskyttelse og tyverialarm. Det siste selskapet har det mest omfattende salg av både

bilalarmer, ratt- og koplingslåser, brannvarslere og oppvaskmaskinunderlag. I tillegg leies det ut til egne kunder utstyr for sikring av barn i bil.

Brannvarslere mest vanlig å gi bort til kunder

Omlag halvparten av selskapene gir bort skadeforebyggende materiell til visse kundegrupper.

Det ene *danske* selskapet som har en slik ordning, gir bort røykvarslere til total kunder.

De *finske* selskapene gir oftest bort sikkerhetsinstruksjoner, plakater og skilter.

De *norske* selskapene gir bort sikkerhets-håndbøker og andre trykksaker til kundegrupper og eksterne bruker-grupper som organisasjoner og skoler. Begge gir ut røykvarslere til visse kundegrupper, og det ene gir også ut batterier til disse gruppene hvert år. Det andre gir også bort brannsløkkingsapparater.

Det ene *svenske* selskapet som har denne ordningen, gir bort brannvarslere og brannsløkkingsapparater til visse privatkunder.

14. Rabatter og sikringskrav

Rabattgivende sikringstiltak gir sikker gevinst

Det synes ofte som om både privatpersoner og

Tabell 6: Salg og utdeling av skadeforebyggende materiell i de ulike selskapene. Antall selskaper pr. land.

LAND	Salg			Deles ut til kunder?	
	Nei	Eget salg	Formidler	Nei	Ja
Danmark	1	1	1	2	1
Finland	2	2	1	2	3
Norge		1	1		2
Sverige		1	2	2	1
Totalt	3	5	5	6	7

næringslivet ikke regner med at skader vil kunne skje. Ekstra kostnader for sikringstiltak oppfattes derfor ofte bare som utgifter. Kunden får ikke en sikker gevinst av sikringstiltakene, men unngår kanskje en framtidig ulempe.

Ved å innføre sikkerhetsrabatter, vil kunden få en sikker gevinst som på en helt annen måte kan motivere kunden til å innføre slike tiltak. Rabatter gis normalt for konkrete tiltak som har dokumenterte effekter, og vil derfor være en av de beste virkemidlene selskapene har for å stimulere til økt innsats på dette området.

Vanlig med rabatter for sikringstiltak

Alle selskapene gir rabatter for ulike typer sikringstiltak. Det er vanlig å gi rabatter for brannvarsling, innbruddssikring og -varsling og vannskadesikring på privatsiden og for brannvarsling og automatisk slokking, innbruddssikring, eget brannvern og ekstra vaktordninger på næringslivsområdene. Inntrykket var at det var forholdsvis lik praksis i de ulike landene på dette området.

Krav til bedriftskunder er vanlig

Ett svensk selskap stiller krav til obligatorisk forhåndsinspeksjon hos privatkunder før forsikring overtas. Et annet svensk selskap setter også i visse tilfeller krav til privatkunder, men for øvrig angir ikke noen andre selskaper at de stiller krav til privatkunder.

Med ett unntak opplyser alle at de stiller krav til bedriftskunder — i alle fall noen grupper kunder. Det vanligste er krav til sprinkling og alarmer, samt seksjonering.

15. Omfang av brannsyn og annen sikkerhetsinspeksjon

Bare systematisk inspeksjon av store og utsatte risikoer

De fleste selskapene har egne tekniske inspektører eller branningeniører som foretar

inspeksjon hos visse kunder. Men denne inspeksjonen er begrenset til et fåtall store kunder. Kriteriet er normalt at kunden er stor, og/eller at det er særlig risikoutsatt virksomhet. Unntaket er i Danmark hvor inspeksjonen hovedsakelig foretas av Dansk Brannværns komité for de som er tilknyttet komitéen. For øvrig er inspeksjonshyppigheten omlag 1 gang pr. år — noen ganger hyppigere hos utvalgte kunder. Inntrykket er at inspeksjonen hovedsakelig legger vekt på branntekniske forhold. Totalt noe over 100 branningeniører eller tekniske inspektører er ansatt i de nordiske gjensidige selskapene for å foreta slik inspeksjon.

Streng prioritering av viktige kunder og spesielle risiki

Inntrykket fra undersøkelsen er at det totale antall næringslivskunder som får besøk av forsikringsselskapenes branningeniører eller sikkerhetsrådgivere, er forholdsvis be-
skjedent.

Variabel rådgivning etter at skaden her skjedd

På spørsmålet om det etter skaden gis råd om tiltak for å forhindre liknende skader i fremtiden, var svarene meget variable. Selskapene faller klart i tre grupper. De som systematisk i nesten alle tilfeller gir råd om skadeforebygging når en skade har skjedd, de som sporadisk gir slike råd — særlig når forholdene taler for det, og til slutt de som ikke har svart eller sier de gjør det sjelden eller aldri.

16. Diskusjon

Høye mål — variabel innsats

De fleste selskapene i denne undersøkelsen har i sine målsettinger at det skal satses på skadeforebyggende virksomhet. Lederne er ikke spesielt fornøyd med bransjens skadeforebyggende innsats samlet sett, men er mer tilfreds med eget selskaps innsats. Sett i for-

hold til sikkerhetsnivået i de ulike nordiske landene, synes svensk tilfredshet og norsk utilfredshet med innsatsen å harmonere med landenes plassering på skalaen over ulykkesdrepte i forhold til innbyggertallet. Den finske tilfredsheten med bransjens innsats, harmonerer med et bra resultat bare når det gjelder brannerstatningene.

Selskapenes ledere er ikke helt overbevist om nytteverdien av selskapenes skadeforebyggende virksomhet, men de har god tiltro til kvaliteten på den skadeforebyggende innsatsen i eget selskap. Dette har de til tross for at det var meget sparsomt med dokumentasjon av effekten av selskapenes skadeforebyggende innsats.

Omprioriteringer nødvendig?

Norge og Sverige har den høyeste sikkerheten i trafikken, og det er også på dette området forsikringsselskapene i de to landene har engasjert seg sterkest. Selskapenes prioriteringer gjenspeiler altså samfunnets prioriteringer. Det kan også være indikasjoner på det samme på andre områderselskapene satser mest på områder hvor resultatene på forhånd er best, og makter ikke i tilstrekkelig grad å prioritere nye områder. Eksempler er svak satsing i Norge på yrkesskader og hjemmeulykker, og høy innsats på bedriftssiden i Finland.

Nye rammebetingelser og prioriteringsmetoder bør diskuteres

Kostnadene til skadeforebyggende innsats regnskapsføres normalt som en del av driftskostnadene. Økt innsats til den skadeforebyggende innsats kommer derfor i konflikt med kravet om lav kostnadsprosent. Forsikringsbransjen bør derfor diskutere om det er andre måter å utgiftsføre kostnadene til skadeforebyggende virksomhet, som ikke fører til målkonflikter av denne typen. En måte å gjøre det på er å utgiftsføre disse kostnadene som en del av skadekostnadene, men andre måter kan

også tenkes.

Da vil det også være lettere å foreta prioriteringer av tiltak etter nytten i forhold til kostnadene. Det er ikke meningsfylt å anlegge annet enn en samfunnsøkonomisk betraktningmåte på kost/nyttevurderingene, fordi både kostnadene og nytten av tiltakene er fordelt på selskap, kunde og samfunnet for øvrig.

Bedriftsøkonomiske betraktningmåter for selskapet eller kunden alene, vil gi feilaktig prioritering av den skadeforebyggende innsatsen.

Samfunnsengasjementet stort, men kan økes

Inntrykket fra undersøkelsen er at selskapene i stor utstrekning prioriterer tiltak som kommer samfunnet i sin helhet til gode, ikke bare egne kunder. Det gjenspeiles i at en stor del av kostnadene er bidrag til bransjeorganisasjoner og andre organisasjoner. De fleste selskapene har også en årsaksstatistikk som kan stilles til disposisjon for myndigheter, forskere og andre. Men til nå har forsikringsselskapene ikke fullt ut benyttet de spesielle fordeler forsikringsbransjen har på mange områder i det skadeforebyggende arbeidet.

17. Referenser

Breiland (1991), Sammenligning av brannskader i Norden. Delegasjonen for Nordisk ömsesidige skadeforsäkring. Meddelande nr. 10.

Försäkringstidningen (1987), At förebygga skador. Detta (1987) görs i dag. Försäkringstidningen 2/87. Stockholm.

Skadeforebyggende Forum (1988), Handlingsplan for det Forum (1988) ulykkesforebyggende arbeidet i Norge fram mot år 2000. Oslo.

Statistisk Sentralbyrå (1990), Veitrafikkulykker 1989. Sentralbyrå, Oslo.

